

Lucian BADEA

NICOLAE M. POPP, CERCETĂTOR AL RELIEFULUI SUBCARPATIC

Nu am avut șansa să-l cunosc, direct, ca student, pe profesorul N.M. Popp pentru că era în anii de după 1948, cel venit cu reforma pentru un învățământ sub influența modelului sovietic. Dar nu reforma de conținut a fost cauza, ci aceea a epurărilor. Era perioada expulzării și înlocuirilor din învățământul superior, când N.M. Popp era deja arestat. L-am cunoscut prin ceea ce a scris pentru că, întâmplător, m-am apropiat de una dintre piesele geomorfologice care alcătuiesc sistemul orografic carpatic românesc – anume Subcarpații. Aceștia reprezintă unitatea de relief pe care N.M. Popp a luat-o ca obiect de studiu și de care s-a ocupat spre a se afirma, în anii antebelici, ca unul dintre geomorfologii de primă mână cercetători ai spațiului subcarpatic. După câteva articole destinate cunoașterii Subcarpaților Buzăului și Prahovei destul de consistente (fără îndoială nu de maniera firimiturilor actuale ISI autopretinde ca în câteva pagini să fie cuprinsă chintesența științei), care articole sunt o prevestire a ceea ce avea să urmeze în teza sa de doctorat, publicată în 1939 sub titlul *Subcarpații dintre Dâmbovița și Prahova. Studiu geomorfologic*. Dar în niciun caz orizontul său de cercetare nu se limitează la Subcarpații dintre Dâmbovița și Slănicul Buzăului, sau la Subcarpații de la Curbură. Într-o notă infrapaginală la studiul „*Câteva cazuri de captare la răsărit de Teleajen*”, publicat în Buletinul Societății Regale Române de Geografie LII, 1933, a făcut o mențiune care reflectă preocupările și intențiile de la începutul celui de-al patrulea deceniu al secolului trecut: „*Lucrarea de față face parte dintr-un studiu morfologic mai larg, asupra Subcarpaților românești, pe care îl prepar de mai mulți ani, sub conducerea d-lui Prof. G. Vâlsan*”¹.

Nu știm până unde a ajuns cu investigarea și concretizarea rezultatelor (exceptând cele publicate sub titlul *Clasificări geografice în Subcarpații românești*, BSRRG, LIV, (1935), dar este de luat în seamă că pentru a fi adâncită cunoașterea întregii unități subcarpatice, față de complexitatea acesteia și a problemelor pe care le ridică, ar fi fost mult prea complicat și ar fi necesitat un timp mult prea îndelungat. De aceea, este de bănuț că s-a concentrat asupra unei părți din Subcarpații Curburii, o parte cu morfologie foarte variată și o complexitate pe măsură, cea care a făcut obiectul tezei de doctorat. Emit o astfel de presupunere, chiar cu convingere, întrucât, cu aproximativ un sfert de veac mai târziu, am fost pus în situația similară de a-mi restrânge sectorul (de cercetat) din Subcarpații Olteniei, ca obiect de studiu pentru teza de doctorat.

Chiar dacă N.M. Popp nu a ajuns să încheie și să facă public acel studiu general asupra Subcarpaților anunțat, prin preocupările de cercetător și prin ceea ce a publicat s-a afirmat ca unul dintre cei mai de seamă geomorfologi cu prioritate dedicat cercetării reliefului subcarpatic, cel cu varietatea morfologică mai evidentă decât în oricare altă unitate și cu dinamica cea mai accentuată.

Format la școala geomorfologică sprijinită pe principiile evoluției reliefului ale concepției davisienne și sub influența lucrărilor lui Emm. de Martonne referitoare la relieful României și-a îndreptat atenția spre analiza reliefului cu scopul punerii în evidență a etajării formelor rezultate din succesiunea ciclurilor și fazelor de modelare, pentru ca în final să ajungă la stabilirea fiecărei regiuni cu schimbările survenite în toate etapele condiționate de sistemele de modelare.

Și-a concentrat atenția asupra influenței sau rolului substratului (a constituției acestuia ca structură și natură a rocilor) pentru definirea caracterelor formelor de relief și asupra dinamicii acestora. Experiența sa în această privință este pe deplin reflectată în capitolul „*Raporturi geografice între formă, rocă și structură*” din volumul intitulat *Cursuri 1945-1946*, pp. 5-56, publicat în 1947 de

¹ N.M. Popp, *Câteva cazuri de captare la răsărit de Teleajen*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, tom LII, 1933, p. 148.

Institutul de Cercetări Geografice (cu contribuțiile profesorilor V. Mihăilescu, N.Al. Rădulescu, V. Tufescu, R. Călinescu). Sinteza sa reprezintă, înainte de orice, o precizare metodologică și terminologică întru totul indispensabilă adoptării unui mod corect de abordare a cercetării reliefului. Iar pregătirea geologică și experiența de teren (cu deosebire în regiunea subcarpatică) l-au călăuzit spre ordonarea rezultatelor atât de variate ale eroziunii diferențiale, cea care se află la originea diferențierii formelor și a ansamblurilor morfologice regionale. Drept concluzie la considerațiile teoretice și metodologice și, totodată, ca o aplicare la realitatea morfologică a Subcarpaților, a făcut o aplicare la „*pământurile rele buzoiene*”, adică o prezentare succintă dar foarte densă a raporturilor dintre constituția geologică a regiunii subcarpatice dintre Buzău și Slănicul Buzăului și formele de relief, inclusiv procesele de denudare care provoacă degradări de proporții.

Din cele câteva articole menționate destinate Subcarpaților și în mod special din lucrarea cuprinzătoare asupra Subcarpaților dintre Dâmbovița și Prahova rezultă mai mult ca orice intenția sa de cercetare detaliată pentru punerea în evidență a urmelor sau dovezilor pentru demonstrarea evoluției reliefului, determinată de succesiunea ciclurilor de denudare în conformitate cu principiile concepției davisienne magistral aplicate (și practic verificate) de Emm. de Martonne în studiul Carpaților Meridionali la începutul secolului. Influența lucrărilor lui De Martonne a fost atât de mare încât un subtitlu (sau un capitol) al articolului din 1934, referitor la captările din Subcarpații de la est de Teleajen, este formulat *Urmele unui relief de maturitate în raport cu terasa superioară a Teleajenului*, pentru care autorul a dat o notă infrapaginală suficient de concludentă: „*Acesta este titlul unui capitol din «Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie» a d-lui Emm. de Martonne și intenționat a fost ales ca atare, întrucât observările din paginile ce urmează sunt rezultatul unor cercetări, care au avut ca punct de plecare citatul capitol din opera menționată*”.

În adevăr, N.M. Popp s-a înscris întru totul nu numai în spiritul geomorfologiei ca știință modernă nu prea demult afirmată, dar a adoptat modelul de analiză a reliefului aplicat de De Martonne pentru Carpații Meridionali, ale cărui rezultate nu și-au pierdut valabilitatea chiar după un secol. Existența celor trei mari cicluri de denudare, în urma cărora au rezultat cele trei complexe de nivelare, acum resturi de suprafețe netezite (platforme) succedate etajat din partea centrală către marginile grupelor de munți, nu numai că ulterior n-au fost infirmate, dar au fost completate cu date noi spre a se dovedi pe deplin că reprezintă una din trăsăturile morfologice principale ale sistemului muntos românesc.

Analiza geomorfologică minuțioasă asupra dealurilor subcarpatice ale Prahovei, în ciuda primei impresii generale că ar fi un ansamblu de „*simple creste de intersecție*”², arată că se găsesc resturi de suprafețe nivelate. Iar acestea nu tocmai sporadic diseminate de-a lungul culmilor deluroase, ci chiar alcătuind un ansamblu etajat de „*forme ciclice*” – pe care le-a înscris sub termenul de platforme³, cu toate că ne aflăm în unitatea de relief cu cea mai accentuată dinamică a reliefului. Cele patru suprafețe nivelate – numite în ordinea vechimii Simila, Talea (cu două trepte), Drăgăneasa și Căndești – s-ar fi format începând din Romanian până în timpul primelor glaciații cuaternare, în succesiune generală de la contactul cu munții până la marginea sudică a Subcarpaților.

Culmile netezite rezultate din intersecția și coborârea versanților și suprafețele locale de nivelare, chiar asociate în trepte la altitudini mai coborâte către marginea Subcarpaților sunt o realitate mult prea evidentă pentru a nu fi luate în seamă. Dar este cel puțin exagerat ca acestea să fie identificate ca suprafețe de nivelare generale rezultate în urma unui ciclu de denudare, asemenea celor stabilite de Emm. de Martonne în spațiul muntos alăturat. Subcarpații au intrat în etapa de

² N.M. Popp, *Subcarpații dintre Dâmbovița și Prahova – Studiu geomorfologic*, III, „Studii și cercetări de geografie”, Societatea Regală Română de Geografie, 1939, p. 61.

³ N.M. Popp, *op. cit.*, p. 123.

modelare subaeriană spre sfârșitul Pliocenului (în anumite sectoare ceva mai timpuriu), tocmai atunci când Orogeneza Valahă i-a afectat puternic, determinând intensificarea denudării, și prin aceasta accentuarea gradului de fragmentare și a energiei reliefului. Aceasta nu înseamnă că nu au existat faze de stagnare a mișcării și condiții climatice favorabile pentru nivelarea reliefului când au fost create suprafețe nivelate, fie printr-un proces de pedimentație, fie prin eroziune laterală. Dar aceste suprafețe nu sunt nici poligenetice (formate într-o perioadă lungă cu variații mari ale condițiilor de denudare) și nici generale, adică pe întreaga unitate subcarpatică. Nivelările s-au produs diferențiat pe bazine hidrografice și compartimente tectonice (mai precis neotectonice) în cadrul cărora natura rocilor a avut un rol major.

Cu alte cuvinte nu poate fi vorba de suprafețe de nivelare, cărora li s-au spus platforme de eroziune, formate într-un ciclu de denudare pe durata unor perioade lungi așa cum sunt cele din Carpați. Subcarpații, ca cel mai nou „*val al orogenului carpatic*”, se încadrează în altă etapă de evoluție în care, de fapt, s-au fragmentat și în mare parte distrus suprafețele de nivelare formate în Neozoic în unitatea carpatică. De la sfârșitul Pliocenului, Subcarpații s-au conturat ca o nouă unitate de relief aflată în faza de dezgropare și de scoatere în relief a structurilor și nu de retezare și de nivelare a acestora. Acest punct de vedere format în urma cercetărilor din Subcarpații de la vest de Olt (în esență diferit de modul în care au fost considerați Subcarpații anterior) l-am expus în una din ședințele de comunicări ale Institutului de Geografie din primii ani ai deceniului al șaptelea, pe atunci organizate cu regularitate. În mod obișnuit era o asistență numeroasă, iar N.M. Popp, după eliberare, de fiecare dată invitat, a participat de multe ori și nu formal. De regulă se așeza în primele rânduri și lua adesea cuvântul.

La acea ședință, dintre cei prezenți era, cu certitudine, cel mai avizat în problemele de geomorfologie, mai ales ale evoluției Subcarpaților. A luat cuvântul și după câteva sublinieri a încheiat: „*Consider punctul de vedere și concluziile interesante și drept o provocare, o aruncare de mânășă. Să încercăm s-o ridicăm.*”

Am avut după aceea numeroase întâlniri și discuții care au însemnat și o anumită apropiere. Eventualele diferențe de păreri nu au fost un impediment. Din contră, mai ales atunci când recunoști meritele unui pionierat în descifrarea necunoscutelor unora din piesele care alcătuiesc ansamblul unitar al pământului românesc.

Nicolae M. Popp, chercheur du relief subcarpatique Résumé

Son esprit pénétrant a été attiré, dès le commencement, par les Subcarpates, une des plus intéressantes unités de relief du territoire de la Roumanie et notamment vers leur secteur le plus compliqué, les Subcarpates de la Courbure. Après que les résultats de ses premières recherches furent publiés dans quelques articles, en 1939 apparut sa thèse de doctorat, sous le titre *Les Subcarpates entre Dâmbovița et Prahova. Etude géomorphologique* dans laquelle il a développé sa conception sur l'évolution et la dynamique récente du relief subcarpatique. D'autres contributions ont suivi, mais son intention de continuer et d'élaborer une étude générale sur les Subcarpates ne va pas se réaliser à cause des difficultés de la guerre et des années qui ont suivi.